

Klimatska apokalipsa

Damjan Krstajić

(objavljeno 28. decembra 2019. u Politikinom Kulturnom dodatku)

Nedavno je američki književnik Džonatan Franzen (Jonathan Franzen), za mene sjajan romanopisac, objavio esej u Nju Jorkeru (The New Yorker), pod naslovom *Šta ako prestanemo da se pretvaramo?* (What if we stopped pretending?), koji je uzburkao javnost i izazvao brojna protivljenja u naučnoj zajednici. Utisak mi je, dakle moguće je da grešim, da je u ovom slučaju Franzen nažalost realniji.

Svestan sam da prepričavanjem Franzenovog eseja neću moći da izložim sve njegove argumente, ali se nadam da ću suštinu uspeti da prenesem. Ukratko, klimatska apokalipsa nam dolazi. Da bi se pripremili za nju, potrebno je da priznamo da je ne možemo sprečiti.

Kako to da je ne možemo sprečiti? Zar ne čujemo maltene svakodnevno na vestima kako je potrebno uraditi ovo ili ono da bi se izbegla apokalipsa? Zar nisu naučnici među njima i zar ne čujemo od njih da se klimatske promene mogu, ako ne sprečiti, onda bar donekle odložiti i ublažiti?

Tačno, ali po Franzenu, naučnici u svojim predikcionim modelima ne uzimaju ljudsku prirodu u obzir. On ne vidi da su ljudi spremni na žrtve u svojim svakodnevnim životima koje su neophodne da bi se izbegla klimatska apokalipsa. Odbijanje da se suočimo sa realnošću klimatske apokalipse je, po njemu, i ljudski. Svi mi ćemo jednog dana sigurno umreti, ali kad se ujutru probudimo pre ćemo misliti o doručku (sadašnjosti) nego o svojoj smrti (sigurna budućnosti). Da bi se izbegla klimatska apokalipsa, ljudska priroda bi trebalo da se promeni u skorijoj budućnosti, a on ne vidi da je to moguće u SAD.

I kad prihvatimo da ne možemo sprečiti klimatsku apokalipsu, postoje jaki praktični i moralni razlozi da se nastavi rad na smanjivanju emisije ugljen-dioksida. Prema Franzenovom mišljenju, najzastrašujuća činjenica u vezi klimatskih promena je brzina kojom nadolaze. Ako zajednički rad bude rezultirao jednom razarajućom nepogodom manje u godini - vredelo je. Štaviše, вреди raditi na smanjivanju emisije ugljen-dioksida i ako na kraju ne bude bilo efekata. Prema njegovom mišljenju, to je pitanje etike.

Franzen upozorava na štete koje mogu proisteći od lažnih nada. Ideje da je dovoljno glasati za neku zelenu političku opciju ili ići na posao biciklom ili izbegavati avio prevoz, su po njemu potencijalno opasne jer mogu da nas zavaraju da smo učinili dovoljno. Pripreme za poplave, suše, požare i neumitne migracije većeg broja ljudi postaju prioritet čim prihvatimo šta nas čeka. Naše zajednice će doživeti šokove i svi koraci u njihovom osnaživanju će doprineti da sve to lakše podnesemo. Lepo je zalagati se protiv globalnog zagrevanja, ali su isto tako važne i lokalne borbe koje imaju realne šanse da uspeju.

Na osnovu dosadašnjih potvrda o klimatskim promenama, Franzen navodi da ako ste mlađi od šezdeset velike su šanse da ćete biti svedoci radikalne destabilizacije života na Zemlji – masovnog podbacivanja prinosa žitarica, ogromnih požara, velikih poplava i na milione izbeglica koji beže iz krajeva u kojima više ne može da se živi. Ako ste mlađi od trideset, onda je to maltene sigurno.

Blago rečeno, Franzenov članak je naišao na oštro protivljenje u naučnoj zajednici. Ubrzo nakon njegovog objavljivanja, u vodećim svetskim časopisima su se mogle naći kritike Franzenovog eseja. Retki su oni (našao sam samo jednog, ali ih pretpostavljam ima više) koji su javno stali u Franzenovu odbranu. Prvo, kako je Nju Jorker (The New Yorker) dozvolio da književnik piše o klimatskim promenama kad postoji toliko njih koji su veći eksperti od njega? Drugo, Franzen je govorio da ćemo uskoro dostići tačku bez povratka i napali su ga u vezi sa tim – kako on može da zna to. Treće, tačno je da će nam biti u skorijoj budućnosti gore, ali propagirati da nema nade da se izbegne klimatska apokalipsa je pravi defetizam. Fatalizam sa kim nam ne može biti bolje. Ako ne verujemo da možemo da promenimo naš put ka klimatskim promenama, nećemo moći ni da uspemo u tome. Očekivao sam da ću čuti i kritike njegovog opisa apokalipse, ali to nisam našao.

Slažem se sa stavovima kritičara, ali na žalost nisam nigde video njihov odgovor na Franzenov argument u vezi ljudske prirode. Tačno je da predikcioni modeli govore da se klimatska apokalipsa može izbeći, ali u svim tim modelima podrazumeva se da se navike i ponašanja većine ljudi u svetu mogu promeniti. Da bi se izbegla klimatska apokalipsa, intervencija vlasti je potrebna da se izvrši u svim zemljama. Ni u jednoj kritici Franzena nisam video kako oni misle da to ostvare u skorijoj budućnosti, a to je njegov glavni argument.

Recimo da Franzen jeste u pravu, da li bi iko od nadležnih u svetu to javno priznao? Mediji su prepuni inicijativa kako da se smanji emisija ugljen-dioksida i kako da se uspole ili zaustave klimatske promene, ali do sada nisam čuo kako da se mi obični smrtnici pripremimo za slučaj da ne uspemo u toj borbi. Mi na Balkanu možemo da uradimo svoj deo, ali uspeh u ovoj borbi u potpunosti zavisi od akcija drugih. Stoga mislim da je pametno shvatiti Franzena ozbiljno, bez obzira da li je u pravu ili nije.

Ako vam je nešto pri srcu, bilo da je to neka zajednica, ili deo prirode, ili ugrožena vrsta, borite se za njeno očuvanje. Kako kaže Franzen - dok god imamo nešto što volimo, imaćemo čemu i da se nadamo.

Reference koje podržavaju činjenice spomenute u članku

1. Jonathan Franzen

https://en.wikipedia.org/wiki/Jonathan_Franzen

2. What if we stopped pretending?

<https://www.newyorker.com/culture/cultural-comment/what-if-we-stopped-pretending>

3. Kritike upućene Jonathan Franzen-u

<https://www.forbes.com/sites/brianmurray1/2019/09/13/two-degrees-of-separation-from-climate-change-catastrophe/#138dd07c8a38>

<https://www.vox.com/future-perfect/2019/9/11/20857956/jonathan-franzen-climate-change-new-yorker>

<https://www.businessinsider.com/scientists-blast-jonathan-franzens-climate-doomist-new-yorker-op-ed-2019-9?r=US&IR=T>

<https://grist.org/article/4-corrections-for-jonathan-franzen-and-other-climate-cowards/>

<https://www.kqed.org/science/1947224/jonathan-franzen-says-its-too-late-for-us-on-climate-change-scientists-immediately-push-back>

<https://www.thenation.com/article/climate-change-jonathan-franzen/>

<https://blogs.scientificamerican.com/hot-planet/shut-up-franzen/>

<https://www.sciencealert.com/scientists-blast-climate-opinion-column-as-worst-piece-on-climate-change>

<https://www.washingtonpost.com/outlook/2019/09/16/why-we-still-need-climate-optimism/>

<https://rael.berkeley.edu/2019/09/kammen-disputes-the-veracity-of-jonathan-franzens-essay-on-climate-change/>

<http://nymag.com/intelligencer/2019/09/what-jonathan-franzen-gets-wrong-about-climate-change.html>

<https://www.motherjones.com/kevin-drum/2019/09/jonathan-franzen-isnt-quite-right-but-he-has-a-point/>

4. Pozitivno viđenje Franzenovog eseja

<https://theconversation.com/why-jonathan-franzen-was-right-about-how-we-should-approach-the-climate-crisis-124542>